

Μαθησιακή προσέγγιση της Βιβλιοθηκονομικής Εκπαίδευσης

Βαρβάρα Ι. Μαρούλη

Η θέση κάθε ατόμου στην αυριανή κοινωνία θα καθορίζεται κυρίως από τη γνώση που αυτό αποκτά. Η αυριανή κοινωνία θα χαρακτηρίζεται από την ικανότητα του ατόμου να επενδύει στη γνώση και στη μάθηση. Για το λόγο αυτό θα είναι μια "μαθησιακή κοινωνία".

Edith Cresson - Υπεύθυνη Έρευνας,
Εκπαίδευσης, Κατάρτισης στην Ε.Ε.

A. Εισαγωγή

Η σύγχρονη παγκόσμια κοινωνία βρίσκεται στις μέρες μας αντιμέτωπη με ένα οικονομικό παράδοξο: η μεγάλη οικονομική ανάπτυξη να οδηγεί σε διαρκή αύξηση του ποσοστού ανεργίας. Πράγματι η παγκοσμιοποίηση της αγοράς, η σύγχρονη δημογραφική πραγματικότητα, που ανατρέπει την ισορροπία των ηλικιών και την ανανέωση των πληθυσμών αλλά και η ραγδαία ανάπτυξη και εφαρμογή νέων τεχνολογιών ανιχνεύονται ως τα βασικά αίτια του οικονομικού αυτού παραδόξου. Επιπλέον έχει δημιουργηθεί ένα έντονο ανταγωνιστικό κλίμα, οι διαδικασίες οικονομικής ανάπτυξης έχουν αναδιαταχθεί και οι διαμορφούμενες κοινωνικοοικονομικές σχέσεις απειλούν την υπάρχουσα κοινωνική συνοχή.

Όλα τα παραπάνω μας οδηγούν σε ένα συμπέρασμα: οι άνθρωποι θα πρέπει εφεξής να διαθέτουν αυξημένη ικανότητα αναπροσαρμογής στα νέα δεδομένα, προκειμένου να λειτουργήσουν αποτελεσματικά ως άτομα, ως κοινωνοί και ως πολίτες.

B. Οι σύγχρονες εκπαιδευτικές στρατηγικές: η Δια Βίου Μάθηση

Η δυνατότητα απόκτησης από τους ανθρώπους της ικανότητας αναπροσαρμογής στα νέα δεδομένα συνδέεται άμεσα με ένα νέο εκπαιδευτικό σύστημα που θα διαφέρει από το ήδη υπάρχον, το οποίο διαμορφώθηκε κάτω από την επίδραση διαφορετικών ιστορικών πλαισίων και προκειμένου να υποστηρίξει εντελώς διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και ανάγκες.

Παρατηρούμε λοιπόν ότι προγράμματα σπουδών τόσο της Τυπικής Ακαδημαϊκής Εκπαίδευσης όσο και της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Εκπαίδευσης δεν υποστηρίζουν την αποτελεσματική ένταξη των ατόμων στην αγορά εργασίας, εφόσον η παροχή επαγγελματικών/τεχνικών γνώσεων δε συνδυάζεται με την ανάγκη για διαρκή αναπροσαρμογή του ατόμου στις σύγχρονες επαγγελματικές απαιτήσεις.

Η νέα αυτή αναγκαιότητα έγινε ήδη αντιληπτή και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όρισε το 1996 ως το *"Ευρωπαϊκό Έτος της Δια Βίου Μάθησης"*, αντιδιαστέλλοντας πλέον τις έννοιες "Εκπαίδευση" και "Μάθηση". Πράγματι, στο Λευκό Βιβλίο που κυκλοφόρησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην εκπαιδευτική στρατηγική της "Δια Βίου Μάθησης", δηλαδή στη *συνειδητή* συνεχιζόμενη μάθηση.

Με άλλα λόγια παρατηρείται μια θεμελιώδης μεταστροφή από την *παθητική τυπική επαγγελματική* εκπαίδευση στην *ενεργητική μάθηση*, στην απόκτηση δηλαδή των επαγγελματικών/τεχνικών γνώσεων, σε συνδυασμό με παράλληλη ανάπτυξη ενός συνόλου ικανοτήτων (*ικανότητες κορμού*), που θα διασφαλίζουν τη διαρκή εφαρμογή και ανανέωση των αποκτηθέντων γνώσεων σε κάθε εργασιακό περιβάλλον. Αυτή η *αυτενέργεια* του ατόμου με στόχο τη συνεχή απόκτηση γνώσεων, αποτελεί το κλειδί της επιτυχημένης επαγγελματικής πορείας του σύγχρονου εργαζόμενου.

Στο ίδιο κείμενο αναφέρονται επίσης τα ακόλουθα:

1. Οι στρατηγικές της Δια Βίου Μάθησης προϋποθέτουν ολοκληρωτική αφοσίωση, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ευρέως αποδεκτό σύστημα που θα περιλαμβάνει στόχους, προδιαγραφές και μεθοδολογίες προσαρμοσμένες στην ιδιαίτερη πολιτισμική χαρακτηριστική κάθε χώρας. Επιπλέον θα πρέπει να διευρυνθούν τα όρια της Δια Βίου Μάθησης και να επεκταθούν σ' όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.
2. Να προωθηθεί η διασύνδεση ΜΑΘΗΣΗΣ και ΕΡΓΑΣΙΑΣ, μέσω της δημιουργίας κρίκων, οι οποίοι θα διευκολύνουν τη διακίνηση της Μάθησης μεταξύ εκπαίδευσης, κατάρτισης και εργασίας. Έτσι θα καταστεί δυνατή η βελτίωση των μηχανισμών που καθορίζουν και αποτυπώνουν τις δεξιότητες και τις ικανότητες των ατόμων ανεξάρτητα από τον τρόπο απόκτησης τους μέσω της Τυπικής ή και της Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης.
3. Αποφασίζεται όπως η στρατηγική της Δια Βίου Μάθησης επεκταθεί σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης (σχολεία, πανεπιστήμια και φορείς Συνεχιζόμενης Κατάρτισης) χωρίς καμία απολύτως εξαίρεση. Ολοκληρώνοντας το τμήμα αυτό αξίζει να αναφέρουμε ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα έκθεσης του Κέντρου Εκπαιδευτικής Έρευνας και Καινοτομίας του ΟΟΣΑ: "Η υιοθέτηση της εκπαιδευτικής στρατηγικής της επαγγελματικής εκπαίδευσης δεν επιτρέπει τη μετάδοση στα άτομα των στάσεων ζωής των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων που απαιτούνται, προκειμένου αυτά να είναι ικανά να μάθουν να σκέπτονται και να σκέπτονται για να μάθουν".

Γ. Σύγχρονες τάσεις διαμόρφωσης του λειτουργικού περιβάλλοντος του βιβλιοθηκονόμου

Η αναγνώριση της αξίας της Μάθησης και της Δια Βίου Εκπαίδευσης συμπίπτει χρονικά με μία εποχή ραγδαίων εξελίξεων στον τομέα της εργασίας.

Πράγματι η έκρηξη της Πληροφορικής Τεχνολογίας με τη συνεχή παραγωγή νέων προϊόντων που απευθύνονται σε βιβλιοθηκονόμους και βιβλιοθήκες, επιδρά και μεταβάλλει ουσιαστικά τα μέχρι τώρα απαιτούμενα επαγγελματικά προσόντα -γνώσεις και τεχνικές ικανότητες- του παραδοσιακού βιβλιοθηκονόμου.

Τα εξειδικευμένα αυτά προϊόντα προϋποθέτουν την ανάπτυξη από την πλευρά των εργαζομένων ειδικότερων ικανοτήτων, οι οποίες δεν είναι δυνατόν να συμπεριλαμβάνονται στα προγράμματα σπουδών της Τυπικής Εκπαίδευσης. Παράλληλα, οι συνθήκες του οικονομικού ανταγωνισμού οδηγούν στην ανάγκη αναγνώρισης της πληροφόρησης ως βασικού επενδυτικού πόρου, με αποτέλεσμα την ανάγκη ανασχεδιασμού της διαδικασίας κατά τρόπο που θα ικανοποιεί τις ανάγκες του χρήστη.

Τα δεδομένα αυτά επιδρούν και μεταβάλλουν με τη σειρά τους το επαγγελματικό προφίλ του βιβλιοθηκονόμου, ο οποίος πρέπει πλέον να είναι ικανός:

- να προβάλλει αποτελεσματικά το έργο του
- να μεριμνά για την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών (προϊόντων πληροφόρησης)
- να διαχειρίζεται σωστά τα οικονομικά και τεχνικά δεδομένα
- να επιλύει αποτελεσματικά προβλήματα επικοινωνίας, συνεργασίας, κλπ.

Παρατηρούμε λοιπόν την αναπτυξιακή θεώρηση του επαγγελματικού προφίλ του βιβλιοθηκονόμου, η οποία αποτελεί και το κλειδί της επιτυχημένης επαγγελματικής του πορείας.

Στην αμέσως επόμενη ενότητα θα εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικές στρατηγικές συμβάλλουν στη δυναμική μεταστροφή και αναβάθμιση του επαγγελματικού μας προφίλ.

Δ. Ζήτηση και προσφορά Βιβλιοθηκονομικής Εκπαίδευσης

Στο τμήμα αυτό θα επιχειρήσουμε μια συστηματική εξέταση τεσσάρων εναλλακτικών προσεγγίσεων συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, έτσι όπως αυτές διαμορφώνονται από τις στρατηγικές ζήτησης και προσφοράς. Επιπλέον θα δούμε πώς συμβάλλει κάθε προσέγγιση στην αλλαγή του ρόλου του βιβλιοθηκονόμου προς την κατεύθυνση της Δια Βίου Μάθησης.

Στο σχήμα Γ παρατηρούμε την απεικόνιση:

1. *Της στρατηγικής ζήτησης (κάθετος άξονας) για εκπαίδευση* η οποία διαμορφώνεται ανάλογα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες ή τις εκπαιδευτικές επιθυμίες του βιβλιοθηκονόμου. Ο προσδιορισμός της εκπαιδευτικής α-

* Τα σχήματα 1 και 2 δεν ήταν διαθέσιμα γι' αυτό και δεν καταχωρήθηκαν στα Πρακτικά

νάγκης είναι ενδεχόμενο να γίνεται είτε μονοδιάστατα και αποσπασματικά είτε πολυδιάστατα και συνολικά. Στην πρώτη περίπτωση δηλαδή ζητούμε να εκπαιδευτούμε στο περιεχόμενο ή στη διαδικασία, ενώ στη δεύτερη περίπτωση ζητούμε να μάθουμε όχι μόνο το περιεχόμενο, αλλά να μάθουμε πώς θα εφαρμόζουμε τις γνώσεις μας, δηλαδή να μάθουμε πώς να μαθαίνουμε.

2. *Της στρατηγικής προσφοράς (οριζόντιος άξονας) για εκπαίδευση*, η οποία διαμορφώνεται ανάλογα με τον τρόπο που ερμηνεύονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες από τους φορείς που παρέχουν Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση. Έτσι στην αριστερή πλευρά του οριζόντιου άξονα παρατηρούμε την *Παθητική Τυπική Επαγγελματική Εκπαίδευση* και στη δεξιά πλευρά την *Ενεργητική Μάθηση*.

Η βασική διαφορά των δύο στρατηγικών προσφοράς έχει ήδη αναφερθεί, αξίζει όμως να αναφέρουμε επιπλέον τα εξής:

- Στην πρώτη περίπτωση η ερμηνεία της εκπαιδευτικής ανάγκης γίνεται μονοδιάστατα και κατά συστατικό τρόπο, ενώ στη δεύτερη περίπτωση κατά εντελώς αντίθετο τρόπο.
- Στην πρώτη περίπτωση η εκπαιδευτική ανάγκη ερμηνεύεται με την αποσπασματική και προαποφασισμένη θεώρηση που αφορά το επάγγελμα, την απόκτηση δηλαδή επαγγελματικών γνώσεων που αφορούν μη εξελισσόμενο επάγγελμα. Αντίθετα, στη δεύτερη περίπτωση η ερμηνεία της εκπαιδευτικής ανάγκης γίνεται σε πραγματική βάση, δηλαδή σε προσδιορισμένες εκπαιδευτικές ανάγκες, έτσι όπως αυτές προκύπτουν από τη διαχρονική εξέλιξη του επαγγέλματος.

Ας δούμε τώρα πιο αναλυτικά τις τέσσερις εναλλακτικές προσεγγίσεις, έτσι όπως αυτές διαμορφώνονται από τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά της ζήτησης και της προσφοράς για Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και λαμβάνοντας υπόψη τις παρακάτω παραμέτρους:

- την προσδοκία του εκπαιδευόμενου, δηλαδή τον τρόπο ερμηνείας από τον ίδιο της εκπαιδευτικής ανάγκης
- το στόχο της εκπαίδευσης, που δείχνει τον τρόπο ερμηνείας της εκπαιδευτικής ανάγκης από την πλευρά του φορέα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης
- τη διαδικασία της εκπαίδευσης
- το χώρο
- το αποτέλεσμα, και τέλος
- την προοπτική, δηλαδή το βαθμό αποτελεσματικότητας της σύγκλισης της προσδοκίας του εκπαιδευόμενου με το αποτέλεσμα της εκπαίδευσης.

Περίπτωση 1η: Παραδοσιακή εκπαίδευση

Ο εκπαιδευόμενος προσδοκά να αποκτήσει κυρίως επαγγελματικές/τεχνικές ικανότητες. Ο στόχος της εκπαίδευσης συγκλίνει με την προσδοκία του εκπαιδευόμενου, εφόσον η ερμηνεία της εκπαιδευτικής ανάγκης γίνεται και από τις δύο πλευρές συσταλτικά, δηλαδή το προφίλ του επαγγέλματος θεωρείται μη μεταβαλλόμενο διαχρονικά. Η διαδικασία της εκπαίδευσης είναι εκπαιδευτικοκεντρική, το περιεχόμενο της στενό και η υλοποίηση της γίνεται μέσα στην τάξη. Η προοπτική για τον εκπαιδευόμενο είναι στάσιμη.

Περίπτωση 2^η: Ανεπαρκής προσέγγιση

Ο εκπαιδευόμενος προσδοκά να μάθει ένα επάγγελμα ή και να εξειδικευτεί στην άσκηση ενός επαγγέλματος. Αυτό σημαίνει ότι έχει αντιληφθεί τη διαχρονική αλλαγή των απαιτούμενων επαγγελματικών προσόντων. Ο φορέας όμως της εκπαίδευσης προσπαθεί να σχεδιάσει την απαιτούμενη εκπαίδευση σε θεωρητική κυρίως βάση, εκτιμώντας ότι η παροχή θεωρητικών γνώσεων είναι αρκετή. Συνεπώς ο στόχος της εκπαίδευσης στην περίπτωση αυτή είναι η παροχή επαγγελματικών γνώσεων, η διαδικασία της εκπαίδευσης αντιφατική, το περιεχόμενο της κυρίως θεωρητικό. Η υλοποίηση της γίνεται στην τάξη και η προοπτική για τον εκπαιδευόμενο είναι αβέβαιη.

Περίπτωση 3^η: Μερικώς αποτελεσματική

Ο εκπαιδευόμενος προσδοκά να αποκτήσει κυρίως επαγγελματικές/τεχνικές ικανότητες. Ο στόχος της εκπαίδευσης είναι η μάθηση των ικανοτήτων αυτών. Όμως η ίδια η διαδικασία της εκπαίδευσης δεν καταφέρνει να μεταβάλλει τη στάση του εκπαιδευόμενου προς την κατεύθυνση αυτή. Η υλοποίηση της εκπαίδευσης γίνεται στην τάξη αλλά και στο χώρο εργασίας και η προοπτική για τον εκπαιδευόμενο είναι εξαρτημένη.

Περίπτωση 4^η: Ολοκληρωμένη

Ο εκπαιδευόμενος προσδοκά να αποκτήσει επαγγελματικές γνώσεις, αλλά και να αναπτύξει ισοδύναμα το σύνολο των ικανοτήτων του. Ο φορέας της εκπαίδευσης στοχεύει στην ανάπτυξη των ικανοτήτων αυτομάθησης του εκπαιδευόμενου, εφόσον η ερμηνεία της εκπαιδευτικής ανάγκης γίνεται βάσει της διαχρονικής εξέλιξης του επαγγέλματος, οι απαιτήσεις του οποίου διαρκώς μεταβάλλονται. Η διαδικασία της εκπαίδευσης είναι ανθρωποκεντρική και το περιεχόμενο της χαρακτηρίζεται ως μαθησιακό, προσανατολισμένο δηλαδή κυρίως προς την αυτοανάπτυξη του εκπαιδευόμενου, η προοπτική του οποίου είναι αναπτυξιακή.

Ολοκληρώνοντας την ενότητα αυτή, θα ήθελα να προσθέσω ότι και οι τέσσερις προαναφερθείσες προσεγγίσεις είναι αποδεκτές σε επίπεδο προσδοκίας του εκπαιδευόμενου και στόχου εκπαίδευσης του φορέα. Είναι όμως καθοριστικής σημασίας παράγοντας ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζονται οι εκπαιδευτικές ανάγκες από τους περισσότερους φορείς που υλοποιούν προγράμματα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης.

Ε. Ο βιβλιοθηκονόμος της γνώσης

Ο προσδιορισμός, η ανάλυση καθώς και η ερμηνεία της εκπαιδευτικής ανάγκης σε απαιτούμενες επαγγελματικές γνώσεις και ικανότητες είναι η προϋπόθεση αναγωγής του παραδοσιακού βιβλιοθηκονόμου σε *βιβλιοθηκονόμο της γνώσης*, δηλαδή σε ένα επιτυχημένο επαγγελματία, που θα είναι ικανός να προσαρμόζεται και να ανταποκρίνεται στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις του λειτουργικού περιβάλλοντος του. Με άλλα λόγια, ο σύγχρονος βιβλιοθηκονόμος πρέπει μέσα από μια συνεχή διαδικασία αυτοανάπτυξης του να αποτελεί τον πομπό αλλά και το δέκτη εκπαίδευσης.

Ποια είναι όμως η φύση των ικανοτήτων αυτών που θα επιτρέψουν τη διαρκή αυτοανάπτυξή μας. Οι ικανότητες αυτές ταξινομούνται σε τέσσερις ομάδες ως εξής:

- τεχνικές/ επαγγελματικές
- μεθοδολογικές
- συμπεριφορικές
- κοινωνικές.

Η απόκτηση τους συμβάλλει:

- στη δυνατότητα λειτουργίας σε κάθε μεταβαλλόμενο περιβάλλον
- στη ικανότητα διεκπεραίωσης κάθε μορφής εργασίας
- στην ικανότητα ανάληψης υπευθυνότητας και λήψης σωστών αποφάσεων
- στη δυνατότητα ομαδικής εργασίας και συνεργασίας.

ΣΤ. Η διασφάλιση της ποιοτικής μάθησης στη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση

Ο όρος *Ποιότητα* χρησιμοποιείται συχνά στην εποχή μας και υποδηλώνει ότι ένα προϊόν ή και μια υπηρεσία έχουν σχεδιαστεί, οργανωθεί, υλοποιηθεί και αξιολογηθεί σύμφωνα με ένα πλαίσιο προδιαγραφών, που ικανοποιεί τις απαιτήσεις του τελικού χρήστη, δηλαδή του πελάτη. Το σύνολο των προδιαγραφών αυτών αλλά και των διαδικασιών που απαιτούνται για την υλοποίησή τους αποτελούν ένα Σύστημα Διασφάλισης Ποιότητας (ΣΔΠ).

Στην περίπτωση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης ο όρος Διασφάλιση Ποιότητας ερμηνεύεται ως η οργανωμένη προσπάθεια του προμηθευτή-φορέα εκπαίδευσης να παράγει εκπαιδευτικά προϊόντα, που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις-προσδοκίες του πελάτη, δηλαδή του εκπαιδευόμενου.

Η επίτευξη του προαναφερθέντος στόχου καθορίζεται από τη δυναμική αλλαγή στάσης του εκπαιδευόμενου απέναντι στις λειτουργικές απαιτήσεις του εργασιακού του περιβάλλοντος. Μπορούμε δηλαδή να πούμε ότι μέσω της Διασφάλισης Ποιότητας στη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, ο εκπαιδευόμενος

καθοδηγείται στη μάθηση του πώς να μαθαίνει μέσα από τη διαδικασία της συνεχούς αυτοανάπτυξής του.

Κύρια χαρακτηριστικά ενός ΣΔΠ είναι:

1 Προϋποθέσεις εφαρμογής

- 1.1 Καθορισμός στόχου ποιότητας
- 1.2 Μέθοδοι
- 1.3 Προδιαγραφές

2 Διαδικασία Εφαρμογής

- 2.1 Πολιτική ποιότητας
- 2.2 Διαδικασίες ποιότητας
- 2.3 Οδηγίες εργασιών
- 2.4 Έλεγχος συστήματος
- 2.5 Διορθωτικές ενέργειες
- 2.6 Αναθεώρηση

3 Ανάπτυξη στρατηγικού σχεδιασμού ΣΔΠ για τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση

- 3.1 Μεθοδολογία ανάλυσης των αναγκών αγοράς εργασίας (περιγραφή της εξέλιξης των επαγγελμάτων)
- 3.2 Μεθοδολογία μετάφρασης τους σε εκπαιδευτικές προδιαγραφές
- 3.3 Μεθοδολογία ευαισθητοποίησης εκπαιδευομένων
- 3.4 Μεθοδολογία επίβλεψης προόδου των εκπαιδευομένων
- 3.5 Μεθοδολογία εντοπισμού της προόδου των εκπαιδευομένων
- 3.6 Μεθοδολογία επιλογής εκπαιδευτών
- 3.7 Μεθοδολογία εκπαίδευσης εκπαιδευτών
- 3.8 Μεθοδολογία αξιολόγησης εκπαίδευσης και εκπαιδευόμενων

Σαν συμπέρασμα αναφέρουμε τη διαφορά που υφίσταται στο στρατηγικό σχεδιασμό της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης με τη χρήση ΣΔΠ:

Η προσδοκία του εκπαιδευόμενου για αλλαγή διασφαλίζεται από το αποτέλεσμα της εκπαίδευσης, εφόσον αποτελεί την αρχή και το τέλος μιας διαδικασίας που χαρακτηρίζεται από την αμφίδρομη σχέση συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενου σε κάθε επιμέρους στάδιο.

Z. Το μοντέλο της ποιοτικής μαθησιακής διάστασης της Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης

Στο σχήμα 2 αποτυπώνεται ένα προτεινόμενο μοντέλο, το οποίο υποστηρίζει την εφαρμογή της Ποιότητας, έτσι όπως αυτή προσδιορίστηκε στην προηγούμενη ενότητα στη Συνεχιζόμενη Βιβλιοθηκονομική Εκπαίδευση.

Ο σχεδιασμός του στηρίζεται στις πιο κάτω βασικές προϋποθέσεις μάθησης:

- Ό,τι μαθαίνει ο εκπαιδευόμενος το μαθαίνει για τον ίδιο, εφόσον δεν είναι δυνατόν κάποιος άλλος να μάθει για τον εκπαιδευόμενο.
- Κάθε εκπαιδευόμενος μαθαίνει με τους δικούς του ρυθμούς, οπότε στην ομαδική μάθηση υπάρχουν αποκλίσεις που αφορούν την ατομική πρόοδο των συμμετεχόντων.
- Η μαθησιακή διαδικασία λειτουργεί πιο αποτελεσματικά, αν γίνεται σταδιακά και σε κάθε στάδιο προβλέπεται η εφαρμογή των γνώσεων που αποκτήθηκαν.
- Η υποκίνηση του εκπαιδευόμενου προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης της μάθησης ως αποκλειστικά δικής του ευθύνης έχει αποτελεσματικότητα.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτή είναι διπλός: είτε διαχειρίζεται τους μαθησιακούς πόρους (προγραμματισμός, οργάνωση, καθοδήγηση και έλεγχος της διαδικασίας στο Τυπικό Παθητικό Σύστημα) είτε λειτουργεί ο ίδιος ως πόρος, παράγοντας μάθησης μέσω της επανατροφοδότησης κάθε επιμέρους σταδίου της εκπαιδευτικής διαδικασίας με τις εμπειρίες που αποκτήθηκαν από τον ίδιο αλλά και τους εκπαιδευόμενους (Ενεργητική Μάθηση).

Επιστρέφοντας στο μοντέλο παρατηρούμε ότι αποτελείται από τα παρακάτω επιμέρους στάδια:

1. Ανάλυση των λειτουργικών απαιτήσεων του περιβάλλοντος
2. Ανάλυση των εργασιακών απαιτήσεων του εκπαιδευόμενου, δηλαδή τι θα πρέπει να κάνει μετά την εκπαίδευση.
3. Καθορισμός των γνώσεων, των επαγγελματικών προσόντων και ικανοτήτων που απαιτούνται σύμφωνα με το προηγούμενο στάδιο.
4. Καθορισμός της ομάδας στόχου που θα εκπαιδευτεί, δηλαδή προαξιολόγηση των ικανοτήτων κάθε εκπαιδευόμενου.
5. Προσδιορισμός εκπαιδευτικών αναγκών και διατύπωση διδακτικών στόχων.
6. Συσχέτιση διδακτικών στόχων με την αναμενόμενη αλλαγή στάσης για τους εκπαιδευόμενους,
7. Σχεδιασμός προγράμματος

8. Ανάπτυξη συστήματος αξιολόγησης
9. Έλεγχος και επιβεβαίωση του συστήματος
10. Υλοποίηση του προγράμματος
11. Αξιολόγηση του προγράμματος
12. Εφαρμογή του μοντέλου
13. Αναθεώρηση του μοντέλου